Pvm 12.5.2022

Dnro TK/1303/00.07/2022

Vastaanottaja

Eduskunta
Tulevaisuusvaliokunta

Viite Tulevaisuusvaliokunta perjantaina 13.5.2022 klo 10.00 vp / Asiantuntijapyyntö

Asia

# Asiantuntijalausunto eduskunnan tulevaisuuskunnan kokoukseen koskien valtioneuvoston selontekoa julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2023 - 2026

Tilastokeskus kiittää mahdollisuudesta lausua Valtioneuvoston selontekoon julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2023—2026. Olemme keskittyneet lausunnossamme erityisesti pyydettyyn aiheeseen eli kestävän kehityksen ja vihreän siirtymän edistymisen mittaamiseen ja ylivaalikautiseen arviointiin sekä koronapandemian ja Ukrainan sodan vaikutuksiin. Lausunnossa Tilastokeskus keskittyy yllä mainittujen teemojen tilastotietoihin ja niiden kehitysnäkymien kuvaamiseen.

Tilastokeskuksen Tilasto-ohjelma kuvaa, miten tilastotuotanto pyrkii vastaamaan haasteisiin tuottaen nopeampaa ja kattavampaa tietoa yhteiskunnan, EU:n ja muun kansainvälisen toiminnan tarpeisiin. Tilastotuotantoa haastavat muuttuvat odotukset, globalisaatio, ilmastonmuutos, kestävä kehitys, kierto- ja hyvinvointitalouden ilmiöt sekä erilaisten shokkien kuten koronakriisin ja Venäjän hyökkäyksen Ukrainaan aiheuttamat äkilliset tietotarpeet.

## Kestävän kehityksen ja vihreän siirtymän mittaaminen

Vihreä siirtymä on oleellinen osa ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävään kehitykseen liittyviä tavoitteita ja toimenpiteitä. Vihreän siirtymän tavoitteena ovat merkittävät päästövähenemät, hiilineutraalius ja kiertotalous, Suomi kärkimaaksi vety- ja kiertotalouden, korkean jalostusarvon biotuotteiden ja päästöttömien energiajärjestelmien ja muiden ilmasto- ja ympäristöratkaisujen alalla, parempi energiatehokkuus sekä fossiiliton liikenne ja lämmitys.

Keskeinen tietotuotanto vihreän siirtymän toimenpidekokonaisuuksien toteuttamisen osalta kuuluu EU:n ja Suomen tilasto-ohjelman mukaisen Kestävä kehitys ja ympäristö -teemaan, joka sisältää energia-, ympäristö- ja kasvihuonekaasutilastot sekä liikennetilastot. Myös talous -teeman asunto- ja rakennuskannan rakennetta kuvaavat tilastot ovat vihreän siirtymän kannalta keskeisiä.

Tilastokeskus tuottaa erityisesti vihreän siirtymän tarkasteluun sopivia tilastoja ja tietoja ympäristöliiketoiminnasta, ympäristönsuojelumenoista, ympäristöveroista, energian tuotannosta ja kulutuksesta, kansantalouden materiaalivirroista sekä jätteistä ja kasvihuonekaasupäästöistä. Ympäristöliiketoiminta esimerkiksi kertoo suoraan, kuinka suuri osa toimialojen tuotannosta, arvonlisäyksestä, työllisyydestä ja viennistä perustuu ympäristön pilaantumista estävään tai

luonnonvaroja säästävään toimintaan. Kiertotalousliiketoiminnan indikaattorit kuvaavat muun muassa kiertotalouteen liittyvää tuotantoa, kulutusta ja materiaalivirtoja. (Kiertotalousliiketoiminnan indikaattoritietoja tuotetaan toistaiseksi vain määräaikaisesti, ne eivät sisälly kehysrahoituksella tuotettaviin tietoihin.)

Tilastokeskuksen tarjoama tietopohja ei suoraan kerro mikä toimiala, yritys, tuote tms. voidaan luokitella ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestäväksi tai vihreäksi. Kaikki energia-, ympäristötilinpito- ja päästötietopohja kuitenkin antaa aineksia ja pohjaa eri toimintojen ja toimialojen kestävyyden arvioinnille ja luokittelullekin ympäristön ja talouden vuorovaikutuksen näkökulmasta. Tietopohjan pitkäjänteinen ylläpito ja parantaminen eri tietoaineistoja yhdistämällä on välttämätöntä. Erilaisia materiaalivirtatutkimuksia ja materiaalivirtojen kansainvälisiä tietopankkeja voidaan hyödyntää toimialojen sekä raaka-aine- ja tuoteryhmien kestävyyden arvioinneissa.

Kestävän kehityksen ja vihreän siirtymän tarkastelua tukisi se, että mittaamista arvioitaisiin perusteellisemmin kokonaisuuden näkökulmasta ja pidemmällä aikavälillä yli hallituskausien. Ilmiö ja sen vaikutukset ylittävät laajasti tilastoaihealueet ja ministeriöiden hallinnonalat. Syntyy helposti tilanne, missä tuotetaan samaan asiaan liittyviä yksittäisiä tietoja hieman eri näkökulmista ja lyhytjänteisesti. Koordinointia olisi hyvä kehittää sekä seurannan tilaaja- että tuottajapäässä, ja pohtia yhdessä mitä Suomessa halutaan seurata kansallisesti. Tähän liittyvät tehtävät eivät kuulu Tilastokeskuksen kehittämisohjelmaan eivätkä nykytehtäviin eikä niitä ole huomioitu kehysrahoituksessa.

### Arvonlisäpohjainen ulkomaankauppa

Arvonlisäpohjainen ulkomaankauppa tarjoaa hyvän kehikon maailmantalouden virtojen tarkasteluun, mutta vihreän siirtymän mittaamisen osalta se on vain yksi osa kokonaisuutta.

Aikaisemman selvityksen (O 5/2019 vp Tulevaisuusvaliokunnan selvityshankkeet 2019–2023) perusteella arvonlisäpohjaisen ulkomaankaupan (TiVA, Trade in Value Added) laajentaminen palvelemaan kestävän kasvun tietotarpeita vaatii vihreän talouden yritystasoisten luokitusten kehitystyötä sekä lähdeaineistojen osalta nykyistä laajempaa yritystietojen kattavuutta. Mikäli kattavuutta ei voida parantaa esimerkiksi liiallisen tiedonantajarasitteen takia, on yksi mahdollisuus tutkia tarkemmin tilastollisten menetelmien tuottamat mahdollisuudet.

Arvonlisäpohjainen ulkomaankauppa on toistaiseksi julkaistu kokeellisena tilastona. Jatkokehittämisen suunnitelma on nopeuttaa julkaisua, lisätä mukaan tieto yrityksen omistajatyypistä ja julkaista tilasto osana Suomen virallisia tilastoja (ns. SVT-tilasto). Tilasto ei ole lakisääteisten tilastojen joukossa, joten sen kehittäminen, rahoitus ja asema ei ole yhtä turvattu kuin asetuspohjaisissa tilastoissa.

## Koronapandemian ja Ukrainan sodan vaikutusten mittaaminen

### Koronapandemian vaikutukset

Kriisitilanteissa nopean tiedon tarve ja tilannekuvan muodostumisen merkitys korostuvat. Koronapandemian myötä Tilastokeskus on tuottanut tietoa valtiojohdolle, tutkijoille ja muille sidosryhmille koronatilannehuoneen kautta, tutkijapalvelujen kautta ja asiakasrahoitteisina toimeksiantoina. Uusilla avoimena

tietona julkaistavilla tilastoilla sekä olemassa olevien tilastojen julkaisua nopeuttamalla on mahdollistettu nimenomaan koronapandemian aikaiseen tiedontarpeeseen ja nopean tiedon tarpeeseen vastaaminen. Uudistuksen lisäksi tilastojärjestelmä mahdollistaa jo sellaisenaan kohtuullisen kattavasti yhteiskunnan kehityksen ja kriisien etenemisen seurannan.

Olemassa olevien tietojen hyödyntäminen: tietoisuuden lisääminen tilastojen hyödyntämisestä yhteiskunnan kehityksen seurannassa ja tietopyyntöihin vastaaminen ovat Tilastokeskuksen tärkeää perustyötä. Kriisin seurannan helpottamiseksi Tilastokeskus on tuottanut muun muassa Tieto&Trendit -artikkeleita, viikkokirjeitä, blogikirjoituksia ja koostesivuja. Koostesivuista tärkeimpiä ovat talouden tilannekuva, tilastotietoa koronatilanteesta -koostesivu sekä Eurostatin Recovery Dashboard. Lisäksi kehityksen seurantaa helpottamiseksi tehtiin tilastojen ulkopuolisia lisälaskelmia ja poimintoja.

Tilastotietoa koronatilanteesta -koostesivu:

https://guides.stat.fi/kotimaisentilastotiedonopas/tilastotietoakoronatilanteesta

Talouden tilannekuva -sivu:

https://www.stat.fi/ajk/koronavirus/koronavirus-ajankohtaista-tilastotietoa/miten-vaikutukset-nakyvat-tilastoissa/talouden-tilannekuva

Eurostatin Recovery Dashboard:

https://ec.europa.eu/eurostat/cache/recovery-dashboard/

Tilastojen julkaisemisen nopeuttaminen: seuraavien tilastojen julkaisua nopeutettiin, jotta tilannekuvaa olisi mahdollista ylläpitää ajantasaisemmin.

- Majoitustilaston nopeutettu julkaiseminen
- Viikoittainen tilasto kuolleiden määrästä ja konkurssiin hakeutuneista
- Tavaroiden ja palveluiden ulkomaankauppa –tilasto (nopeutettu julkaisu)
- Suomen tuotannon määrän ennuste (LAM-data)
- Neljännesvuosittaiset julkistukset investoinneista ja yritystuista

Tiedonkeruun toteuttaminen: Tilastokeskus toteutti VNK:n tilauksesta työvoimatutkimuksen liitännäiskyselynä ns. Kansalaispulssi-kyselyn koronavaikutusten arvioimiseksi ja koronapandemiaan liittyviä kysymyksiä lisättiin useisiin eri tiedonkeruisiin 2020-2022.

Aineistojen hankkiminen ja tutkijayhteistyö: Tilastokeskus hankki ja muodosti Helsinki GSE:n Tilannehuonetta varten lukuisia tietoaineistoja, jotka mahdollistivat koronavaikutusten ajantasaisen seuraamisen yhteiskunnan eri aloilla.

Pohjoismaiden tilastovirastojen yhteistyönä kirjoitetaan parhaillaan katsausta pandemian vaikutuksista pohjoismaisiin yhteiskuntiin vuosina 2020–2021. Raportissa tarkastellaan koronan vaikutuksia teemoilla Terveys, Kansantalous, Yritykset ja Työmarkkinat. Alustavasti suunniteltu julkaisupäivä raportille on 31.5.2022.

Koronan yhteiskunnallisten vaikutusten lisäksi pohjoismaiden tilastovirastojen yhteistyönä työstetään parhaillaan toistakin artikkelia koronaan liittyen. Teemana on koronan vaikutus globaaleihin arvoketjuihin pohjoismaissa vuonna 2020 perustuen yrityksille suunnattuun kyselyyn. Näkökulmina mm. koronan vaikutus

raaka-aineiden saatavuuteen kotimaassa ja ulkomailla. Julkaisu on syksyllä 2022, kansallisista tiedoista on julkaistu erillinen artikkeli.

### Venäjän hyökkäys Ukrainaan

Venäjän hyökkäyssodalla on merkittäviä vaikutuksia myös Suomen talouteen ja suomalaiseen yhteiskuntaan. Taloudellisissa vaikutuksissa on hyvä eritellä suorat ja epäsuorat vaikutukset. Suoria vaikutukset vaikuttavat talouteen välittömästi, ja niitä voidaan seurata tilastoista sitä mukaa, kun niitä julkaistaan. Esimerkiksi tavaraviennin hyytymistä Tullin tavaroiden ulkomaankauppatilastosta ja hintatason nousua Tilastokeskuksen kuluttajahintaindeksistä.

Epäsuorat vaikutukset kertoutuvat maailmantaloudessa ja näkyvät osaltaan tilastoissa, mutta suorien ja epäsuorien vaikutusten erottelu on haastavaa. Epävarmuus vaikuttanee negatiivisesti maailmankauppaan ja epävarmuus markkinoilla saattaa heikentää investointituotteiden kysyntää. Näin ollen Suomen vienti myös muihin maihin saattaa heiketä.

Suoria vaikutuksia

- Viennin hyytyminen
- Venäläismatkailijoiden määrän romahtaminen
- Tytäryhtiöiden sulkeminen Venäjällä
- Venäjän-sijoitusten alaskirjaukset
- Venäjältä tuotavien tuotteiden saatavuusongelmat (tuotantopanokset, investointipanokset ja kulutustuotteet)
- Hintojen nousu saatavuuden heiketessä

Epäsuoria vaikutuksia

- Venäläisistä tuontipanoksista riippuvaisen viennin materiaalihaasteet
- Vientikysynnän supistuminen maailmantalouden kasvun hidastuessa
- Maailmanmarkkinahintojen nousu
- Epävarmuuden lisääntyminen maailmanmarkkinoilla (investointien lykkääntyminen? -> vaikutukset suomalaisten investointituotteiden kysyntään?)
- Tuotantoketjujen häiriöt saatavuusongelmista johtuen

Venäjän hyökkäyssodan alkamisesta ei ole vielä kulunut riittävästi aikaa, että sen vaikutukset näkyisivät vielä täysimääräisinä tilastoissa. Toistaiseksi vaikutukset näkyvät lähinnä luottamusindikaattoreissa, kuten kuluttajien luottamuksessa, hinnoissa, kuten energian hinnoissa ja kuluttajainflaatiossa, sekä tavaroiden ulkomaankaupassa. Sodan vaikutuksien seuraamisen helpottamiseksi relevantteja tilastoja on listattu Tilastokeskuksen Venäjän hyökkäys Ukrainaan -koostesivulla.

## Globaalit arvoketjut

Tilastokeskus suunnittelee parhaillaan osallistuvansa globaaleiden arvoketjujen ilmiöalueen jatkokehittämiseen EU-rahoituksen turvin. Toteutuessaan projektissa suunnitellaan yhdessä Eurostatin sekä mukana olevien EU-maiden tilastovirastojen kanssa joukko kysymyksiä ja luokitteluja, joilla voidaan vastata muuttuviin tietotarpeisiin koskien esimerkiksi yritystoiminnan kansainvälisen ulkoistamisen järjestelyitä, ulkoistamisen syitä ja esteitä tai globaaleiden

hankintaketjujen rakennetta ja resilienssiä. Mikäli projekti toteutuu, eri sidosryhmien kuuleminen on olennaista tietotarpeiden tunnistamisen näkökulmasta.

| | | |
|---|---|---|
| Katri Kaaja | Jukka Muukkonen | Kristian Taskinen |
| osastopäällikkö | kehittämispäällikkö | kehittämispäällikkö |